

Az *ami x-et* illeti szerkezetek tulajdonságairól

1. Bevezetés

Ebben a tanulmányban az *ami x-et* illeti szerkezeteket tartalmazó mondatokat elemzem elsősorban információszerkezeti szempontból, generatív nyelvészeti keretben. A generatív nyelvészet terminológiáját használom, ahol a topik egységes fogalom; mindig a mondattopikot értem rajta. A példákat a Magyar nemzeti szövegtárból veszem: ötvennyolc véletlenszerűen kiválasztott mondatot vizsgállok, szükség esetén bizonyos módosításokat hajtok végre rajtuk. A minták közül kizártam az *ami azt* illeti idiómákat, mivel ezek nagyjából a *valójában* mondathatározóval egyenértékű mellékmondatok, amelyek nem tartoznak a vizsgálatom tárgyába.

Az elemzés során elsőként azt állítom, hogy az *ami x-et* kifejezést tartalmazó mondatokban *x* a beszélő és a hallgató által is ismertnek feltételezett logikai alanyként, azaz topikként viselkedik, amelyről a főmondat predikátum része állítást tesz. Ennek bizonyítására de Vries (2009) elméletét alkalmazom.

Második állításom az, hogy az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mondatoknak két típusa különíthető el. A fő különbség az, hogy az egyik esetben a főmondatban egy névmás áll, amely koferens az *ami*-vel bevezetett mellékmondat NP-jével, a másik típusban viszont a főmondatban nincs az NP-nek megfelelő szabad vagy névmással kötött argumentumhely. Az eltérés megragadásához szintaktikai és információszerkezeti elemzésnek vetem alá a példákat, felhasználva Kenesei (1992), Hu és Pan (2008), Hu és Pan (2009) tanulmányait.

2. Az *X* mint topik

2.1. A topikalizációs szerkezetek információszerkezeti tulajdonságai

A balra kihelyezett kifejezések szintaktikai és információszerkezeti tulajdonságai már Cinque (1977) óta foglalkoztatják a generatív nyelvészeket. Az alábbiakban de Vries (2009) elméletét alkalmazom, aki a következő négy információszerkezeti tulajdonságot javasolta a holland balra és jobbra kihelyezett mondatösszetevők (topikjellegű szerkezetek) jellemzésére.

- (i) [róla szól a mondat]

Ez a tulajdonság tulajdonképpen a mondattopik definíciós jegye. Minden esemény többféleképpen leírható attól függően, hogy melyik összetevőjére vonatkozik a [róla szól a mondat] tulajdonság. A diskurzus során a hallgató és a beszélő felépítenek egy kontextust, amely a következő belső szerkezéssel rendelkezik: a továbbiakban minden kijelentés preszuppozícióként társul ahhoz az összetevőhöz, amelyikről szól, vagyis amelyik rendelkezik a [róla szól] tulajdonsággal. Ennek az összetevőnek mindenképpen egzisztenciálisan előfeltételezettnek kell lennie, tehát nem specifikus határozatlan kifejezések nem hordozhatják ezt a tulajdonságot. Alapesetben csak névszói kifejezésekről tehetnek állítást a kijelentések. Prepozíciós kifejezések, határozószók vagy egyéb összetevők a háteret alkothatják, de a mondat nem róluk szól.

- (ii) [új]

Az ezt a tulajdonságot hordozó elem új információt tartalmaz, vagyis korábban vagy nem volt bevezetve a diskurzusba, vagy éppen nem aktív, és így a beszélő azt feltételezi róla, hogy az ezt tartalmazó kijelentés újdonság lesz a hallgató számára. Egy komplex összetevő új és adott részeket is tartalmazhat egyszerre. Az alábbi mondatról viszont elképzelhetetlen, hogy előzmény nélküli legyen, vagyis nem lehet egy társalgás kezdőmondata, azaz [új].

- (1) *Ami a történeyeket illeti, azok az első világháború idejéből származhattak.*

- (iii) [hozzáadó]

Ez a tulajdonság azt jelzi, hogy egy összetevő szolgált-e olyan kiegészítő információt, amely nem befolyásolja a főmondat igazságértékét. Általában a közbevetések tartalmaznak ilyen másodlagos kijelentéseket. Elvileg mindkét propozíció lehet igaz vagy hamis egymástól függetlenül is, de az elsődleges üzenet nyilvánvalóan elsőbbséget élvez, a hallgató válasza ezt kommentálja. A másodlagos propozíció csak preszuppozíciós háttérként funkcionál. Az *ami x-et illeti*-t tartalmazó mellékmondatok nem tartalmaznak másodlagos kijelentéseket, ezért nem hordozhatják a [hozzáadó] tulajdonságot.

(iv) [kontrasztív]

Ez a tulajdonság a különböző alternatívák aktív preszuppozícióit jelzi. A kontraszt jellemzője a sajátos hanglegjtés. Fontos megjegyezni, hogy az [új] tulajdonság egyidejű megléte sem nem szükséges, sem nem elégséges feltétele a [kontrasztív] tulajdonság meglétének. A megelőző kontextusban jelenlévő alternatívák eredményezhetnek egy olyan kontextust, amelyben az adott információ kapja a [kontrasztív] tulajdonságot, ezt hívják kontrasztív topiknak.

A fent tárgyalt tulajdonságok természetesen kombinálódhatnak egymással.

2.2. Az *ami x-et illeti* szerkezetre alkalmazható tulajdonságok

Az alábbiakban azt mutatom be példákkal segítségével, hogy az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mondatok mely fenti tulajdonságok, illetve azok mely kombinációinak a hordozására képesek.

[rőla szól a mondat]

A [rőla szól a mondat] tulajdonság az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó kifejezéseket szükségszerűen jellemzi. Az alábbi mondatokban az *ami x-et illeti*-t tartalmazó mellékmondat csupán arra szolgál, hogy megnevezze azt az összetevőt, amelyről a főmondat állítást tesz. A tulajdonság mindkét mondatípusban jellemzi az *ami x-et illeti* kifejezést, tehát abban is, amelyikben a főmondatban található olyan névmás, amellyel a mellékmondat tárgyi NP-je koreferens, és abban is, amelyik mondatban nincs ilyen névmás. Ezt bizonyítják az alábbi példák:

- (2) *Ami engem illet, a régi filmjeimet nem szoktam megnézni.*
- (3) *Ami az autópálya-program közvetlen finanszírozását illeti, az MFB elnök-vezérigazgatója tavaly lapunknak a következőképpen fogalmazott.*
- (4) *Ami a fejlődő országokat illeti, az 1997-ben kezdődött válságok után most erős növekedést mutatnak.*
- (5) *Ami Magyarországot illeti, mi 2002-re készen leszünk a csatlakozásra.*
- (6) *Ami Helmut Kohl és a CDU botrányát illeti, most nincs új fejlemény.*

[rőla szól a mondat, kontrasztív]

A kontrasztív tulajdonság jele a *pedig* vagy a *viszont* szavak jelenléte a mellékmondatban, amennyiben azok a főmondatból balra állnak. A kontrasztív tulajdonság az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondat NP-jét szembe állítja más, meg nem nevezett alternatívákkal.

- (7a) *Ami viszont a sajtószabadság követelését és a cenzúra eltörlését illeti, azokról most is csak ugyanazokat mondhatom.*
- (8a) *Ami pedig az érdekvédelmet illeti, a mi kiindulópontunk a következő.*
- (9a) *Ami viszont a horvát–magyar kapcsolatokat illeti, a stratégiai partnerség nem kerülhet le a napirendről.*

A kontrasztivitás a főmondat előtt és után álló *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mellékmondatban is megjelenhet, de a kontrasztot másképp jelöljük benne, attól függően, hogy a főmondat előtt vagy után áll.

- (7b) **Most is csak ugyanazokat mondhatom, ami viszont a sajtószabadság követelését és a cenzúra eltörlését illeti.*
- (8b) **A mi kiindulópontunk a következő, ami pedig az érdekvédelmet illeti.*
- (9b) **A stratégiai partnerség nem kerülhet le a napirendről, ami viszont a horvát–magyar kapcsolatokat illeti.*

Ha a mellékmondat a főmondattól jobbra található, a kontrasztív tulajdonság jele a *már* szó betoldása.

- (10a) *Kommunikációs hibát követtünk el, már ami a metró-t illeti.*
- (11a) *Többek szerint Medgyessy keze erősen meg lesz kötve, már ami az esetleges kormányalakítást illeti.*

A főmondat bal oldalán *már*-t tartalmazó mellékmondat nem állhat.

- (10b) **Már ami a metró-t illeti, kommunikációs hibát követtünk el.*
- (11b) **Már ami az esetleges kormányalakítást illeti, többek szeit Medgyessy keze erősen meg lesz kötve.*

3. A szerkezet két típusa

3.1. A mellékmondati argumentumot kifejtő típus

Az ötvennyolc vizsgált mondat közül huszonhatban egy névmás áll a főmondatban (mindig topikpozícióban), amely koreferens az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondat tárgyi NP-jével. A főmondatbeli névmás lehet rejtett névmás, azaz *pro is*. Az *ami*-vel bevezetett mellékmondat a huszonhat mondat mindegyikében megelőzi a főmondatot.

- (12a) *Ami a börtönkosztot illeti, arról a következőket mondhatom.*

Ha a névmást tartalmazó főmondat előzné meg a mellékmondatot, az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondatban álló lexikális NP nem lehetne koreferens a főmondat topikjában álló névmással, és az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó tagmondat nem volna értelmezhető.

- (12b) **Arról a következőket mondhatom, ami a börtönkosztot illeti.*

Egyik mondatban sincs a főmondati névmás fókuszban, és nem áll az ige után sem. Ha ilyen mondatokat hozunk létre, azok inkább marginálisnak mondhatók.

- (12c) **Ami a börtönkosztot illeti, 'arról mondhatom el a legkevesebb jót.*
- (12d) ??*Ami a börtönkosztot illeti, a következőket mondhatom róla.*

Az ilyen típusú mondatok, amelyekben tehát a főmondatbeli névmás és a mellékmondat tárgyi NP-je koreferens, átalakíthatók úgy, hogy az alárendelt mondat NP-je a főmondatban a névmás helyére kerül.

- (12e) *A börtönkosztról a következőket mondhatom.*

3.2. A főmondattól független típus

Az ötvennyolc vizsgált mondat közül harminckettőben a főmondatban nincs az NP-nek megfelelő szabad vagy névmással kötött argumentumhely.

- (13a) *Ami a csatlakozás konkrét kérdéseit illeti, Verheugen túlzónak nevezte a keletről érkezettek szabad munkavállalásával kapcsolatos félelmeket.*

A harminckét mondat közül ötben az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondat a főmondattól jobbra található.

- (14a) *Nincs jogunk beavatkozni a kuvaiti belügyekbe, már ami az olajárakat illeti.*

Fontos leszögezni, hogy ezek a mellékmondatok az *illetően* vagy a *kapcsolatban* határozó nélkül nem illeszthetők be a főmondatba.

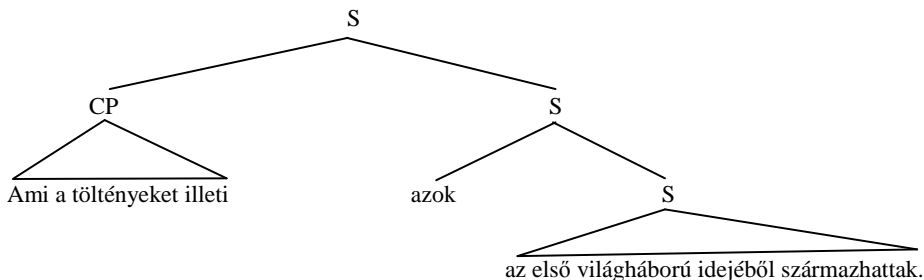
- (13b) *A csatlakozás konkrét kérdéseit illetően Verheugen túlzónak nevezte a keletről érkezettek szabad munkavállalásával kapcsolatos félelmeket.*
 (13c) **A csatlakozás konkrét kérdéseit Verheugen túlzónak nevezte a keletről érkezettek szabad munkavállalásával kapcsolatos félelmeket.*
 (14b) *Az olajárakat illetően nincs jogunk beavatkozni a kuvaiti belügyekbe.*
 (14c) **Az olajárak/olajárakról nincs jogunk beavatkozni a kuvaiti belügyekbe.*

4. Mellékmondati argumentumot kifejtő típus: szintaktikai elemzés

Ehhez a mondatfűpushoz olyan szerkezetet kell rendelnünk, amelyből levezethető, hogy a névmással koreferens *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondat csak a főmondat előtt állhat.

- (15a) *Ami a történeket, illeti, azok; az első világháború idejéből származhattak.*
 (15b) **Azok; az első világháború idejéből származhattak, ami a történeket, illeti.*

Az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mellékmondat a főmondatához csatolt adjunktum, azaz úgynevezett független alárendelés (lásd Kenesei 1992: 546). Tételezzük fel, hogy az adjunkció helye a TopP projekció:

A névmások viselkedése független alárendelés esetén a mellérendelt tagmondatokban található névmásokéhoz hasonlít (lásd Kenesei 1992: 546). Független alárendelés esetén egy névmás akkor

koindexálható egy vele azonos számú és személyű lexikális NP-vel, ha követi az NP-t. Ezt láthatjuk az alábbi példán.

- (16a) *Bár sokat ígértek az ékszerért_i, az_i nem értékes.*
 (16b) **Az_i nem értékes, bár sokat ígértek az ékszerért_i.*

A hátravetett mellékmondatban található *ami x-et illeti* kifejezés lexikális NP-je követné a vele koindexált névmást – ezért nem állhat ilyen esetben névmás a főmondatban.

5. Főmondatot kifejtő típus: információszerkezeti elemzés

A következőben igyekszem megadni az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mondatok azon típusának jólformáltsági kritériumait, amelyekben a főmondatban nincsen a szerkezet NP-je számára üres argumentumhely. Ehhez Hu és Pan (2008, 2009) elméletét használom. Már megfogalmaztam azt a feltételezést, amely szerint az *ami x-et illeti*-t tartalmazó mondat a topikokéihoz hasonló pragmatikai tulajdonságokkal rendelkezik. Hu és Pan megállapítják, hogy a topik csak akkor integrálható a mondat komment részébe, amennyiben egy üres argumentumhely vagy egy névmás feleltethető meg neki. A kínaiában és más ázsiai nyelvekben az is gyakori azonban, hogy a topik nem integrálható szintaktikailag a kommentbe, ilyenkor nem feleltethető meg neki névmás vagy üres argumentumhely.

- (16) *Shuiguo, wo xihuan pingguo.*
 gyümölcs én szeretem almák
 'Ami a gyümölcsöket illeti, az almát szeretem.'

A fenti kínai példatípus jólformáltsági feltételeit nem lehet megadni pusztán szintaktikai eszközökkel.

5.1. Hu és Pan topikengedélyezési feltétele

Egy topik akkor és csak akkor engedélyezett,

- (i) ha a komment egy y változója egy Z halmazt indukál, és
 (ii) az így generált Z halmaz és a topik által jelölt T halmaz metszete nem üres halmaz.

A mellékmondat által jelölt halmaznak részhalmaza a főmondatban lévő változó által generált halmaz (ahogy a fenti példában az almák halmaza részhalmaza a gyümölcsök halmazának). Ilyen viszony áll fenn a főmondatban névmást nem kötő *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondat és a főmondat egy változója között, vagyis az *ami x-et illeti*-t tartalmazó mellékmondat akkor és csak akkor engedélyezett,

- (i) ha a főmondat egy y változója egy Z halmazt indukál, és
 (ii) az így generált Z halmaz és az *ami x-et illeti*-t tartalmazó mellékmondat által jelölt T halmaz metszete nem üres halmaz.

Hu és Pan szerint a szintaktikailag integrálható topikot tartalmazó mondat identifikációs állítást fejez ki, a szintaktikailag nem integrálható topikot tartalmazó mondat pedig tulajdonságjelölőt. Jelen dolgozat terjedelme nem teszi lehetővé, hogy a feltétel működését mind a harminckét mondaton bemutassam, ezért itt csak öt mondat elemzésére szorítkozom.

- (18) *Ami a csatlakozás konkrét kérdéseit illeti, Verheugen túlzónak nevezte a keletről érkezettek szabad munkavállalásával kapcsolatos félelmeket.*

Nézzük meg, hogyan alkalmazható ez a feltétel a fenti példára. A főmondat egy *y* változója, ebben az esetben *a keletről érkezettek szabad munkavállalásával kapcsolatos félelmek*, egy halmazt indukál. Az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mellékmondatban *x*, vagyis *a csatlakozás konkrét kérdései* egy *T* halmazt jelöl. A mondat információszerkezetileg jól formált, ha a két halmaz metszete nem üres halmaz. Azt is beláthatjuk, hogy az *ami x-et* illeti szerkezetet tartalmazó mellékmondat által jelölt halmaznak a főmondatban lévő változó által generált halmaz a részhalmaza, azaz *a csatlakozás konkrét kérdéseinek részhalmaza a keletről érkezettek szabad munkavállalásával kapcsolatos félelmek* halmaza.

- (19) *Ami a horvát–magyar kapcsolatokat illeti, a stratégiai partnerség nem kerülhet le a napirendről.*

Vizsgáljuk meg, hogy alkalmazható ez a feltétel erre példára. A főmondat egy *y* változója, ebben az esetben *a stratégiai partnerség*, egy halmazt indukál. Az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mellékmondatban *x*, vagyis *a horvát–magyar kapcsolatok* egy *T* halmazt jelöl. A mondat információszerkezetileg jól formált, ha a két halmaz metszete nem üres halmaz. Azt is beláthatjuk, hogy az *ami x-et* illeti szerkezetet tartalmazó mellékmondat által jelölt halmaznak és a főmondatban lévő változó által generált halmaznak, azaz *a horvát–magyar kapcsolatok* halmazának és *a stratégiai partnerség* által jelölt halmaznak a metszete nem üres halmaz.

- (20) *Ami az olajárakat illeti, nincs jogunk beavatkozni a kuvaiti belügyekbe.*

A főmondat egy *y* változója, ebben az esetben *a kuvaiti belügyek*, egy halmazt indukál. Az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mellékmondatban *x*, vagyis *az olajárak*, egy *T* halmazt jelöl. A mondat információszerkezetileg jól formált, ha a két halmaz metszete nem üres halmaz. Azt is beláthatjuk, hogy az *ami x-et* illeti szerkezetet tartalmazó mellékmondat által jelölt halmaznak és a főmondatban lévő változó által generált halmaznak, azaz *az olajárak* halmazának és *a kuvaiti belügyek* által jelölt halmaznak a metszete nem üres halmaz.

- (21) *Többek szerint Medgyessy keze erősen meg lesz kötve, ami az esetleges kormányalakítást illeti.*

A főmondat egy *y* változója, ebben az esetben *Medgyessy kezének a megkötése*, egy halmazt indukál. Az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mellékmondatban *x*, vagyis *az esetleges kormányalakítás*, egy *T* halmazt jelöl. A mondat információszerkezetileg jól formált, ha a két halmaz metszete nem üres halmaz. Azt is beláthatjuk, hogy az *ami x-et* illeti szerkezetet tartalmazó mellékmondat által jelölt halmaznak és a főmondatban lévő változó által generált halmaznak, azaz *az esetleges kormányalakítás* halmazának és *a Medgyessy kezének megkötése* által jelölt halmaznak a metszete nem üres halmaz.

- (22) *Jobb helyzetben vannak a Semmelweis Egyetem Általános Orvosi Karának a hallgatói, már ami a kollégiumba jutási esélyeket illeti.*

Végül azt figyeljük meg, hogy alkalmazható a topikengedélyezési feltétel a fenti példára. A főmondat egy *y* változója, ebben az esetben *Semmelweis Egyetem hallgatóinak helyzete* egy halmazt indukál. Az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mellékmondatban *x*, vagyis *a kollégiumba jutási*

esélyek, egy *T* halmazt jelöl. A mondat információszerkezetiileg jól formált, ha a két halmaz metszete nem üres halmaz. Azt is beláthatjuk, hogy az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mellékmondat által jelölt halmaznak és a főmondatban lévő változó által generált halmaznak, azaz a *kolleghiumba jutási esélyek* halmazának és a *Semmelweis Egyetem hallgatóinak helyzete* által jelölt halmaznak a metszete nem üres halmaz.

Hu és Pan szerint ez a feltétel a szintaktikailag integrálható topikokat is tudja kezelni. Eszerint a főmondatban lévő változó által generált halmaznak részhalmaza a mellékmondat által jelölt halmaz. Nézzünk erre is egy példát.

(23) *Ami a történeket, illeti, azok_i az első világháború idejéből származhattak.*

Ehhez egyrészt be kell látnunk, hogy a főmondat által indukált „az első világháború idejéből származó *y*-ok halmaza” és a *történeket* által jelölt halmaz metszete nem üres halmaz, ráadásul az *első világháború idejéből származó dolgok* halmazának (azon dolgoknak halmazának, amelyek a fejünkben valahogy összefüggésbe hozhatók az első világháború idejével) a *történeket* által jelölt halmaz a részhalmaza.

6. Hasonlóságok és különbségek topikalizációs szerkezetek között

Mint Cinque (1977), de Vries (2009) és a magyarral kapcsolatban Lipták Anikó (megjelenés előtt) műveiből tudjuk, a topik-komment viszony többféle szerkezetben is megvalósulhat, és a különféle topikfajták pragmatikailag nem teljesen egyenértékűek. Lipták kétféle topikot különböztet meg, a hagyományos topikot és a balra kihelyezett topikot. Ez utóbbi legfontosabb tulajdonsága, hogy kontrasztot implikál.

6.1. A hagyományos topik a mondat logikai alanya, ezért szükségszerűen referenciális kifejezés. Egy mondatban több hagyományos topik is előfordulhat, valamint helyre és időre utaló, illetve mondathatározók is vegyülhetnek közéjük. Mozgatással kerülnek a mondat elejére. A (24)-es mondat Lipták Anikó példája.

(24) *A mai vizsgára még Szilvia is minden könyvet kétszer olvasott el.*

A legfontosabb különbség a hagyományos topik és az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mondatok között az, hogy az előbbi közvetíthet [új] információt, az utóbbi viszont nem. Ez azt jelenti, hogy egy társalgás- vagy szövegkezdő mondat tartalmazhat hagyományos topikot, ha az – bár éppen nem aktív, de – a hallgatók vagy olvasók világában ismert dologra utal. Az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mondat viszont nem lehet társalgás- vagy szövegkezdő. Társalgás- vagy szövegkezdő mondatnak azokat nevezem, amelyek nem utalnak vissza a korábbi diskurzusra, vagyis nem kívánnak előzményt.

(25a) *Orbán Viktor Kínába látogatott.*

(25b) *Ami Orbán Vikort illeti, ő Kínába látogatott.*

6.2. A balra kihelyezett topik legfontosabb tulajdonsága, hogy kontrasztot implikál egy már bevezetett vagy később bevezetendő diskurzusreferenssel szemben, és egy rezumptív névmás követi, amely egyeztetve van vele. A kontraszt által nyújtott információs többlet abban nyilvánul meg, hogy a topikösszetevőnek vannak olyan alternatívái az adott kontextusban, amelyekre az adott predikátum nem érvényes. A balra kihelyezett topik emelkedő intonációjú, és a hagyományos topikokkal ellentétben nem kell referenciálisnak lennie. Egyrészt abban hasonlít az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mondatokra, hogy ez sem mozgatással kerül a főmondat elé, hanem ez is ott

generálódik. A különbség az, hogy a balra kihelyezett összetevőnek megfelelő argumentumhely mindig – hangzó vagy rejtett – névmással van kitöltve, viszont az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mondatok esetében – mint már láttuk – nincs mindig a főmondatban az *x*-nek megfelelő argumentumhely. A másik hasonlóság a balra kihelyezett topik és az *ami x-et* illeti szerkezetet tartalmazó mondatok között az, hogy az utóbbi is kontrasztot implikál.

A balra kihelyezett topik mellett a magyar nyelvben van egy másik lehetőség is, amellyel kifejezhető a topikösszetevő kontrasztivitása. Ebben az esetben a kontrasztív jelentést lexikális elemek fejezik ki, amelyeket Lipták (megjelenés előtti) tanulmányában kontrasztív partikuláknak nevez. A kontrasztív partikulák által kifejezett kontrasztivitás mindig explicit, valamint a kontrasztív partikulák a hagyományos topikot tartalmazó mondatokban is megjelenhetnek.

(26) *Anna novellát viszont nem olvas.*

(27) *Anna novellát azt nem olvas.*

A (27)-es csak azt implikálja, hogy létezhetnek a novellákon kívül egyéb dolgok is, amelyekre az „Anna nem olvassa őket” kijelentés nem igaz. A (28)-as számú példa viszont explicit módon állítja, hogy léteznek olyan dolgok, amelyekre ez kifejezés nem igaz. A kontrasztív partikulák az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mondatokban is megjelenhetnek.

(28) *Ami viszont a sajtószabadság követelését és a cenzúra eltörlését illeti, azokról most is csak ugyanazokat mondhatom.*

(29) *Ami a sajtószabadság követelését és a cenzúra eltörlését illeti, azokról most is csak ugyanazokat mondhatom.*

A (29)-es példa csak azt implikálja, hogy létezhetnek a sajtószabadság követelésén és a cenzúra eltörlésén kívül egyéb dolgok is, amelyekre a *most is csak ugyanazokat mondhatom róluk* kijelentés nem igaz. A (28) alatti mondat viszont explicit módon állítja, hogy léteznek olyan dolgok, amelyekre ez kifejezés nem igaz.

6.3. Az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mondatok a más nyelvekből ismert balra kihelyezett függeléktopikra annyiban hasonlítanak, hogy mindkettőnek invariáns az esete. Az *ami x-et* illeti főnévi csoportja mindig az *illet* ige tárgyaként jelenik meg, függetlenül attól, hogy a vele koreferens névmásnak mi a mondatrészi szerepe.

(30) *Ami a magyar miniszterelnök fogadtatását illeti, királyi rangnak megfelelő volt.*

(31) *Ami a két nyelv elemeinek keverését illeti, tartozom egy beismerő vallomással.*

A balra kihelyezett függelék mindig alanyesetű, még akkor is, ha a kommentben található névmás nem az. Ezt mutatja a következő holland példa.

(32) *Die jongen, ik ken 'm niet.*

Az a fiú, én ismerem őt nem

7. Összefoglalás

A cikkben az *ami x-et* illeti kifejezést tartalmazó mondatok elemzésével foglalkoztam. A jelenség bemutatása során először megkülönböztettem két alaptípust. A mellékmondati argumentumot kifejtő típusban a főmondatbeli névmás és a mellékmondat tárgyi NP-je összeindexelhetők; a főmondattól független típusban azonban nincs a mellékmondat tárgyi NP-jének megfelelő szabad vagy névmással kötött argumentumhely a főmondatban.

Ezt követően az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mondatok információszerkezeti tulajdonságait vizsgáltam meg, ehhez felhasználtam de Vries elméletét. Megállapítottam, hogy az általa leírt négy információszerkezeti tulajdonság közül kettővel jellemezhetők az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mondatok: vagy csak a [rőla szól] tulajdonsággal, vagy pedig a [rőla szól] és a [kontraszt] tulajdonságok kombinációjával. A mellékmondati argumentumot kifejtő típus szintaktikai elemzése során megfigyeltem, hogy az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mellékmondat a főmondathoz csatolt adjunktum, azaz úgynevezett független alárendelés.

A főmondattól független típus elemzésére a Hu és Pan által megfogalmazott topikengedélyezési és topikinterpretációs feltételeket használtam. Ezek szerint egyrészt az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mellékmondat által jelölt halmaznak egy főmondatbeli változó által generált halmaz a részhalmaza, másrészt létrehozható egy alany-predikátum viszony, amelyben a főmondat egy y változója az alany, az *ami x-et illeti* szerkezetet tartalmazó mellékmondat NP-je pedig a predikátum. Nem csak az ázsiai nyelvekben lehetséges tehát, hogy a topik nem integrálható szintaktikailag a kommentbe, vagyis hogy nem feleltethető meg neki névmás vagy üres argumentumhely.

Végül azt vizsgáltam, milyen hasonlóságok és különbségek figyelhetők meg az *ami x-et illeti* kifejezést tartalmazó mondatok és más topicalizációs szerkezetek között. Megállapítottam, hogy a balra kihelyezett topikhoz hasonlóan kontrasztot implikálhatnak, vagy a kontrasztív partikulák segítségével explicit kontrasztivitást fejezhetnek ki. Új elemet viszont nem vezethetnek be, tehát nem alkalmazzák szövegkezdő mondatnak.

SZAKIRODALOM

- Cinque, Guglielmo 1977. The movement nature of left dislocation. *Linguistics Inquiry* 8: 397–412.
 De Vries, Mark 2009. The left and right periphery in Dutch. *The Linguistic Review* 26: 291–327.
 Kenesei István 1992. Az alárendelt mondatok szerkezete. In: Kiefer Ferenc (szerk.): *Strukturális magyar nyelvtan. Mondattan*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 529–713.
 Lipták, Anikó (megjelenés előtt). The structure of the topic field in Hungarian. In: P. Beninca – N. Munaro (eds.): *Mapping the left periphery*. University Press, Oxford.
 Pan, Haihua–Jianhua Hu 2008. A semantic-pragmatic interface account of (dangling) topics in Mandarin Chinese. *Journal of Pragmatics* 40: 1966–81.

A cikk a Magyar nemzeti szövegtár példáinak felhasználásával készült.

Bodányi Ákos
 doktorandusz
 PTE BTK

SUMMARY

Bodányi, Ákos

On the properties of the Hungarian construction *ami az x-et illeti* ‘with respect to x’

The paper analyses sentences involving the construction *ami x-et illeti* ‘with respect to x’, primarily in an information structural perspective, in a generative linguistics framework. One result of the analysis is the claim that in such sentences, *x* behaves as a topic, that is, as a logical subject assumed to be known both for speaker and listener about which the predicate of the main clause makes a proposition. Another important observation is that there are two major types of sentences involving *ami x-et illeti*. The main difference between the two types is that, in one of them, the main clause includes a pronoun that is coreferent with the NP of the *ami*-clause, whereas in the other type, there is no argument slot corresponding to that NP, either free or bound by a pronoun.

Keywords: topic, information structure, generative syntax, complex sentence